

אשת איש

כידוע, קידושין באישה שכבר מקודשת אינם יכולים לחול.

ניתן להציע שתי דרכים בהבנת הדין שאין קידושין תופסים באשת איש:

א. **קניין האישות של הבעל באישה מונע מאדם אחר לקדש את האישה.** לא ייתכן שיהיה לאישה קשר של אישות עם יותר מגבר אחד, ולכן כאשר איש אחד קידש אותה, הקניין האיסורי שלו והקשר שלו אליה מונע מגבר אחר מליצור קשר כזה איתה.

ב. **איסור הערווה שחל על אשת איש מונע מן הקידושין לחול,** כמו לגבי שאר איסורי עריות. העובדה שאישה נשואה אסורה על איש אחר באיסור ערווה של "אשת איש", גורמת לכך שקידושין לא יכולים לתפוס בה. כלומר, אין הבדל בין קידושין של אדם באשת איש לבין, למשל, קידושין של אדם באחותו: איסור הערווה (של "אשת איש" או "אחותו") מונע מן הקידושין לחול.

הגמ' בקידושין (טו:) דנה במקור לכך שקידושין אינם תופסים באשת איש, ולמסקנה המקור לכך הוא היקש מאחות אישה לכל שאר העריות. מכאן, שאיסור ערווה הוא גורם המונע מקידושי אחר לחול, ולא רק איסור הערווה. ניתן להציע כמה ראיות לחקירה זו:

1. **קניין אישות ללא איסור ערווה.** ישנה מחלוקת בין האבני מילואים לבין הפני יהושע לגבי השאלה האם קידושין תופסים בשפחה חרופה שכבר מקודשת לאחר. במקרה הזה, ניתן לומר שאין 'שם ערווה', וסממן לכך הוא העדר מיתת בית דין או איסור כרת. ברם, קניין האישות במקרים הללו שווה למקרים רגילים.

א. **לדעת האבני מילואים (מד:ד) הקידושין חלים, כיוון ששם ערווה הוא המונע הבלעדי מקידושי אחר לחול,** כפי שהוכח בגמ' בקידושין לעיל. ולכן כאשר אין שם ערווה, אף על פי שיש קניין של אדם אחר - קידושין תופסים.

ב. הפני יהושע (גיטין מג. ד"ה "אמר רב חסדא") סבור כי לא ייתכן כי אישה המקודשת לאדם אחד, תהיה מקודשת גם לאדם אחר. כלומר, על פי הפני יהושע קניין אישות מונע מקידושי אחר לחול גם ללא 'שם ערווה'. כלומר, אמנם שם ערווה מונע מקידושי אחר לחול, כפי שנראה מן הגמ' בקידושין, אך זהו אינו הגורם היחיד.

2. הגמ' בגיטין (פב:) אומרת שלדעת רבי אליעזר, **אם אמר אדם לאישה "הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני", האישה אכן מקודשת כך**, וקידושי אותו פלוני תופסים באישה. כלומר, האישה מקודשת לשני גברים אלו - היא אסורה לכל שאר העולם, וקידושין של אדם אחר אינם תופסים בה. קשה לומר שקיים איסור ערווה חלקי של אשת איש, כלומר שעל אדם פלוני יהיה איסור אשת איש ועל אדם אחר לא, ועל כן סביר להניח שבמקרה הנ"ל אין כלל שם ערווה, אלא רק קניין אישות חלקי. מכאן, שלדעת ר"א קניין אישות מונע מקידושי אחר לחול¹, גם ללא איסור ערווה.
3. בגמ' בקידושין (טו-:טו) מובא מקרה, בו אדם קידש אישה מאותה שעה לאחר שלושים יום, תוך שלושים היום הללו בא אדם אחר וקידשה מאותה שעה לאחר עשרים יום, ובתוך עשרים יום הללו קידשה אדם נוסף מאותה שעה ולאחר עשרה ימים. לדעה אחת בגמ', האישה מקודשת לכל אלו שקידשו אותה, כיון שכל אחד מן המקדשים השאיר מקום לקידושין נוספים. אם שם ערווה הוא שאוסר את האישה ומונע מקידושי אחר לחול, לא מובן פסק הגמ' - לא ברור איך כל אחד יכול להשאיר מקום לקידושין אחרים, שהרי ברגע שחל על האישה שם ערווה של אשת איש, לא יכול אף אחד אחר לקדשה (וקשה לומר, כאמור, שישנו שם ערווה חלקי, שמשאיר אפשרות לקידושי אחר). אולם, אם קניין אישות של הבעל הוא שמונע מקידושי אחר לחול, ניתן להבין את דברי הגמ' - ניתן להבין שישנו קניין קידושין חלקי, שמשאיר מקום ואפשרות לקידושי אחר.
4. הגמ' בקידושין (יג:) עוסקת במקור לכך שמיתת הבעל מתירה את אלמנתו מאיסור אשת איש. הגמ' טוענת שלא ניתן לומר שמכיוון שהגורם שאסר אותה - הבעל - נעלם (שהרי הבעל מת) חזרה האישה והותרה, **שהרי באיסורי עריות מיתת האוסר אינה מפקיעה את האיסור** (למשל, איסור אשת אביו אינו פוקע במיתת האב). למסקנת הגמ' יש מקור אחר לכך שמיתת הבעל מתירה את האלמנה. אם הגורם האוסר אשת איש הוא הקניין האיסורי של הבעל באישתו, ברור שכשמת הבעל, פקע קניין האישות שלו, ואם כן האישה מותרת. רק על פי הגישה לפיה שם ערווה הוא האוסר את האישה, ניתן להבין את דברי הגמ', ואת ההשוואה שהיא עושה לשאר איסורי עריות. אולם, ניתן לטעון שזאת רק הבנת הגמ' בהווה אמינא, אך למסקנת הגמ' קניין הבעל הוא המונע מקידושי אחר לחול, ועל כן לאחר מות הבעל אין צורך בגט.
5. לדעת הרא"ה (שטמ"ק כתובות ז: ד"ה "זה לשון שיטה ישנה"), **ארוס אסור בניאה בארוסתו לפני הנישואין באיסור דאורייתא של אשת איש**. קניין אישות יכול לאסור את האישה

1 בגמ' (טו) מבואר כי רבנן חולקים על ר"א, אך ייתכן שרבנן לא חולקים על העיקרון לפיו הגורם המונע מקידושי אדם אחר לחול הוא קניין האישות, אלא על האפשרות ליצור קניין אישות חלקי.

על שאר העולם, אך לא על המקדש עצמו. לכן, אם קניין אישות הוא המונע מקידושי אחר לחול, והוא הגורם לאיסור ביאה על אישה מקודשת, קשה להבין את דברי הרא"ה. על פי הגישה ששם ערווה הוא המונע מקידושי אחר לחול, והוא הגורם לאיסור ביאה על אישה מקודשת ניתן להבין את דברי הרא"ה - ניתן לומר שעל ידי הקידושין חל על האישה שם ערווה של אשת איש, ושם ערווה זו גורם לאיסור אף למקדש עצמו (ובנישואין - הותר לבעל שם הערווה של אשת איש).

6. הגמ' ביבמות (מה: ועיין שם רש"י ד"ה "הולד אין לו תקנה") אומרת, **כי חצי עבד חצי בן חורין שקידש בת ישראל, ובא עליה - הוולד ממזר**, כי צד העבדות שבו בא על אשת איש. כאמור, קניין אישות יכול לאסור את האישה רק על שאר העולם, ולא על המקדש עצמו. אם קניין אישות הוא המונע מקידושי אחר לחול, והוא הגורם לאיסור ביאה על אישה מקודשת, קשה להבין את דברי הגמ' - לא ייתכן שקניין האישות חל (שהרי האישה מקודשת) למרות שלמקדש עצמו אין קניין (שהרי צד העבדות שלו אסור בצד החורין שבאישה). אם נבין ששם ערווה הוא המונע מקידושי אחר לחול, והוא הגורם לאיסור ביאה על אישה מקודשת ניתן להבין את דברי הגמ' - ניתן לומר שעל ידי קידושין חל על האישה שם ערווה של אשת איש, ושם ערווה זו גורם לאיסור, אף על צד העבדות של המקדש עצמו.²
7. ישנה דעה בגמ' (יבמות צב:) שקידושין אינם תופסים ביבמה (אם המקדש אינו היבם). הגרי"ד סולוויצ'יק (מפי השמועה) הסביר זאת כך: ישנם שרידים של קשר הנישואין שבין האישה לבין הבעל המת, וכיוון שקשר זה היה קשר של אישות מלאה, הוא מונע מקידושי אחר לחול (כמו שהיה המצב כאשר הבעל היה חי). הסבר זה אפשרי רק אם הגורם המונע מן הקידושין לחול הוא שם ערווה של 'אשת איש', שהרי ברור שקניין הקידושין של הבעל באשתו פוקע לאחר מותו.³

2 הוכחה זו נוגעת קשורה להבנת הזיקה שבין ממזרות לבין אי תפיסת קידושין, ונושא זה נידון בשיעור העוסק באיסורי ערווה וממזרות.

3 הסבר זה תלוי בהבנות השונות לגבי אופי הקשר שבין היבמה ליבמים ולבעל המת. נושא זה הורחב בשיעור העוסק ביסודות מצוות ייבום.